

היבטים לשוניים בפרשת תרומה פד

דקדוקי קריאה בפרשת תרומה בהפטרותה ובראשון של תצוה

ה ב יִדְבְּנוּ: הדל"ת בשוא נע¹

כה ג זָהָב וְכֶסֶף: יש להקפיד על הפרדת התיבות וכן בהמשך פס' ה: אֵילָם | מְאָדְמִים וְעֵרֶת |

תְּחָשִׁים

כה ה מְאָדְמִים: מ"ם בשוא, אל"ף בקמץ חטוף (קטן)

כה ח וְעָשׂוּ לִי: טעם מרכא נסוג אחור לעי"ן

כה י וְאֶמָּה: אל"ף פתוחה ודגש חזק במ"ם להבדילו מאָמָה עבריה

כה יב וַיִּצְקֶתָ לָו: טעם מונח נסוג אחור לצד"י ודגש חזק בלמ"ד

כה יד עַל צִלְעֹת הָאָרֶץ: טפחא בתיבה עַל

כה טז אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: אין לסיים 'אשר, אתן אליך' (טעות נפוצה)

כה יז עליית שני

כה יט וְכָרוֹב-אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה: טעם טפחא בתיבה מִקְצֵה, אין לקרא 'וכרוב אחד, מקצה מזה'

כה כ סִכְכִּים: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף פתח כפי שמופיע בחלק מהספרים²

כה כא מְלֻמְעָה: הלמ"ד הראשונה רפויה בשוא נח בניגוד למילה מְלֻמְטָה שהלמ"ד דגושה בשוא נע

כה כב וְדַבַּרְתִּי אֵתְךָ: יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא לבטא חירק אחד לשתיהן

כה כד רָחֲבֹ: הר"ש בקמץ קטן

כה כט וקְשׁוּתִיו: שי"ן שמאלית

הערה: ישנן שתי שיטות הנהוגות בקביעת מקום העלייה השלישית, יש מי שנוהג לקרוא עד פרק כה ל (פרשה פתוחה) ויש מי שנוהג להמשיך עד סוף הפרק (פסוק מ, פרשה סתומה). אין לכך נפקא מינה רק שאולי כדאי להודיע על כך מראש לציבור המתפללים ולהימנע מהערות מיותרות בזמן הקריאה.

כה לט כָּכָר: הכ"ף השנייה בקמץ³

כה מ מְרָאָה: המ"ם בקמץ קטן, לבטא את האל"ף ל

אֲשֶׁר-אֶתֵּה מְרָאָה בְּהָר טפחא במילה 'מראה', לבטא את האל"ף לא מוֹרָה! וכך צריך לקרוא 'אשר אתה מראה, בהר'

פרק כו אַחַת-אַחַת: כאשר המילה מוטעמת באחד המפסיקים העיקריים, סו"פ, אתנח, זקף או סגול
=< אַחַת, בשאר המקרים =< אַחַת.

יוצא מן הכלל כו ח מְדָה אַחַת

כו א מְשִׁזָּר: עקב היות השי"ן והזי"ן מאותו מוצא – אותיות שיניות, יש קושי מסוים לבטא את השי"ן בשוא נח. המ"ם בקמץ חטוף (קטן) של בנין הפעל

כו ד לְלֹאֲתָ: געיה תחת הלמ"ד הראשונה והשווא אחריה, נע⁴, לבטא את האל"ף, לא לולות!

¹ הקוראים וי"ו כבית רפויה (מבטא "ישראל" רגיל) אם יקראו בשווא נח משנים משמעות.
² זו שיטת כתבי יד מדויקים ובראשם כא"צ, אבל למעשה לא מומלץ לקרוא כן מי שקורא כל שוא נע כעין סגול.
³ זה אחד משיבושי חילופי קמץ פתח מדפוס ונציה שהתאזרחו בחומשים. כן הוא אל-נכון בקמץ בתנ"ך ירושלים תשיג, בדותן ע"פ לנינגרד. ובברויאר ובכתר בר אילן. וכן בפסוק המקביל בפרשת ויקהל (לז כד).
⁴ כך הדבר על פי תורה קדומה ואם למקרא, בראשון מביניהם, בחלק הדקדוק נאמר כך: השווא שבלמ"ד נע מפני הגעיה שקדם לו וכן הוא בכל התיגאן וברב הדפוסים ושרשו לול והאל"ף נוספת, עכ"ל.

כו ז לְאֵהָל: הַלֹּמֵד בְּשׂוּא נֵע וְלֹא בִקְמָץ

כו יב הָעֵדֹף: הַטַּעַם בְּדַלִּית מַלְרַע וְכֵן הַדְּבַר גַּם בְּפִסּוּק הַבֵּא

כו טו עֲלִיית רִבְעִי

כז כב וְלִירְכָתֵי: הַכֹּף דְּגוּשָׁה הַלֹּמֵד בְּשׂוּא נַח לַמְרוֹת הַגְּעִיָּא בּוֹ"ו

כז כג בִּירְכָתֵי: הַרִ"ש בְּשׂוּא נַח וְהַכֹּף אַחֲרֵיהּ רַפּוּיָה

כו כד וְיִהְיֶה: וַאֲ"ו הַחִיבּוּר בְּשׂוּא נֵע וְהַקּוּרָא בְּפִתַח מִשְׁנָה מִשְׁמַעוֹת לְזִמְנָא עֵבֶר. מְלֻמְטָה: הַטַּעַם בְּמ"ם

מַלְעִיל, הַלֹּמֵד דְּגוּשָׁה בְּשׂוּא נֵע, בְּנִיגוּד לְמִילָה מְלֻמְעָלָה שֶׁהַלֹּמֵד רַפּוּיָה וּבְשׂוּא נַח.

כו ל הָרְאִיתָ: הַה"א בִּקְמָץ קָטָן, לְשִׁמוּעַ אֶת הָאֵלֶּף, לֹא הוֹרִיתָ!

כו לא עֲלִיית חֲמִישִׁי

כו לג וְהִבְדִּילָהּ: בְּמַלְרַע וְלֹלָא מִפִּיק

כו ו כַּרְכָּב: הַכֹּף הַשְּׁנִייה בַּחֹלֶם, לֹא בִקְיָבוּץ

כז א עֲלִיית שְׁשִׁי

כז ט עֲלִיית שְׁבִיעִי

כז יא מְאָה אֶרְדָּ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִמ"ם

כז טז עֲמֻדֵיהֶם אֲרַבְעָה: בְּפִשְׁטָא זַקָּף וְלֹא בְּמוֹנַח זַקָּף כְּפִי שְׁמוּפִיעַ בַּחֲלָק מֵהַדְּפוּסִים

כז יז מִפְטִיר

כז יט וְכָל-יִתְדָת: הַיּוֹד בַּחֲרִיק חֶסֶר וְהַתִּ"ו בְּשׂוּא נַח עַל אֶף הַקּוּשִׁי שְׁבַהֲגִיית הַדַּלִּית שְׁלֹאֲחֵרִיָּה

הַפְטֵרַת תְּרוּמָה בְּמַלְכִים א ה כו-ו יג:

ו ה חֲלוּנֵי שְׁקָפִים אֲטוּמִים:

טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת חֲלוּנֵי⁵

ו ו לְבִלְתִּי אֲחִזּוּ בְּקִירוֹת-הַבַּיִת:

טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַה לְבִלְתִּי⁶

ו ז אֲבֹן-שְׁלֵמָה מִסֵּעַ נִבְנָה: טַעַם טִיפְחָא בְּתִיבַה מִסֵּעַ

ו ח הַצִּלְעַ: בְּמַלְרַע.

ו בְּלוּלִים: דָּגֵשׁ חֶזֶק בְּלִמ"ד הַשְּׁנִייה

ו ט וְשִׁדְרָת: שִׁין שְׁמַאלִית

רִאשׁוֹן שֶׁל תְּצוּהָ

כז יט וְיִקְחוּ: הוּא"ו בְּשׂוּא נֵע. לְהַעֲלֹת: גְּעִיָּה בַּה"א מֵעֵמִידָה בְּמַעַט אֶת קְרִיאַתָּהּ לְמַנוּעַ הַבְּלַעַת

הַעֲלִין הַחֲטוּפָה

וכבר אמרנו שיש כאן כתיב מלא דקדוקי. כלומר המילה בכתיב דקדוקי היא לולאות, לכן אין ספק שהוא שוא נע.
⁵ על פי תורה קדומה, על סמך התיגאון, טעם טפחא בתיבת 'שקופים'; וכבר בארנו שאנו הולכים לפי בן אשר בכתר אר"ץ.

⁶ כן הדבר על פי תוכנת הכתר ובאתר של מכון ממרא, וכן בלנינגרד (דותן) וירושלים תשיג. בתורה קדומה הטפחא בתיבת 'אחזו' וכן הטעים קורן, ולא הטעימו נכונה.

כח א לכהנו-לי: געיה בכ"ף

כח ג ריח חכמה: יש להקפיד על הפרדת התיבות

כח ו שני במנחת שבת

כח י שלישי במנחת שבת

כח י על האבן האחת: טעם טפחא בתיבה על

זרע שמשון. ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. יש לפרש סמיכות הפסוק הראשון שבפרשה ויקחו לי תרומה, לפסוקים שלפניה בסוף פרשת משפטים ויבא משה בתוך הענן ויעל אל הקהר ויהי משה בקהר ארבעים יום וארבעים לילה. דהנה ידוע שזכה משה לאחר שהיה ארבעים יום בהר סיני שקרנו פניו, וכמו שאמר הכתוב ויהי בפרדת משה מקהר סיני וגו' ומשה לא ידע פי קרן עור פניו וגו', וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו (שמות לד, כט-ל). ויש לפרש טעם הדבר שעשה לו הקב"ה כן, משום שרצה ללמד את בני ישראל שמי שזוכה ולומד את התורה שבע"פ ויכול להורות הלכה פסוקה, זוכה שהשכינה שרויה עמו, ולכך נתן הקב"ה למשה קרני הוד לאחר שהיה בהר וקיבל את כל התורה שבע"פ וכמו שכתב במגלה עמוקות שבאותם ארבעים יום למד משה את כל התורה שבע"פ, שיהיה לסימן שהשכינה שרויה עמו, וללמד את בני ישראל שאם יפלו בתורה כראוי כדי לבוא לידי הלכה פסוקה, יזכו אף הם שהשכינה תשרה עמם. אמנם הודעה זו מועלת למי שזוכה ויש לו דעת רחבה ללמוד תורה, אבל מי שאינו יכול ללמוד כיצד יעשה כדי לזכות שהשכינה תשרה עמו. לכן סמך את הפסוק ויקחו לי תרומה' לפסוק של ירידת משה מן ההר, לרמוז שאם יתנדבו לבנין ביהמ"ק ג"כ יזכו שיתקיים בהם זשכנתי בתוכם' ותשרה השכינה עמהם, וכמו ששרתה על משה לאחר שלמד תורה בהר סיני.

זרע שמשון. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. יש לדקדק, דיותר ראוי לומר זיתנו לי תרומה. ויש לבאר עפ"י מה שמצינו בגמרא (נדרים ט:), דחסידים הראשונים היו מביאים כבשתין לעזרה, ואז – אחר שהביאו אותה לעזרה, היו נודרים ומקדישים אותה, כדי שלא יבוא לידי מעילה. והיינו שהקפידו להקדיש הבהמות שהביאו לקרבן רק ממש סמוך להקרבנותם, בכדי שלא להכשיל אנשים שישתמשו בבהמה ויתחייבו במעילה. ולפ"ז יתבאר היטב הפסוק, שנתכוון לרמוז למנהג נכון זה שנהגו חסידים הראשונים, ונתכוון להורות שבזמן שבאים ליתן תרומה, לא יקראו שם נדבה על הבהמה בתחילה ואח"כ ייקחוהו ויביאוהו למקדש, אלא מתחילה רק יפרישו אותה, ואח"כ סמוך לשעת הנתינה, יקראו עליה שם נדבה, ולכך דקדק לומר ויקחו, דמשמע לקיחה בעלמא בידים, והיינו שייקחוהו להפרשה בעלמא מבלי קריאת שם, ורק אח"כ יאמרו 'תרומה'.

הרב אליעזר פולאייס נר"ו. ויש, כתב רש"י הוא פשתן, וכן ת"א בוי, וכן בד מתרגם בוי, והבוי הוא פשתן, וכמ"ש הרמב"ם פ"ח מכלי המקדש הי"ג כל מקום שנאמר בתורה שש או בד הוא פשתים והוא הבוי, ומצינו בוי גם בלשון הכתוב, במגילת אסתר, וביחזקאל כ"ז ט"ז, ובעוד מקומות, וכן מבואר בגמ' יומא ע"א ב' זבחים י"ח ב, ופשתים מתרגם אונקלוס כיתנא בויקרא י"ג מ"ו, וכ"ה בגמרא שם, ואפשר דקודם שעושין ממנו בגד או חוט נקרא פשתן, והא דכתיב בויקרא בגד פשתים מתפרש בגד הנעשה מפשתים.

אבל חילוק הלשוניות בין בד ושש ובוי ושגם בלשון הכתוב נזכר בוי ולא רק בארמין לא נתפרש, והרמב"ם שם הי"ד כתב דכל מקום שנאמר בתורה שש צריך שיהיה החוט כפול ששה וכל מקום

7 א"ה. נכון בקרבן חטאת שלמים ותודה ומעשר בהמה, אבל עולות פסחים ואשם דווקא זכרים.

שנאמר בד אם היה חוט אחד לבדו כשר, ודבר הוא לשון יחידי, וכדאמרין בגמרא שם דלכך נקרא הפשתן בד לפי שעולה מן הקרקע בד בבר, ופרש"י קנה יחיד מכל גרעין, אבל כבר כתב הכ"מ שאין כן דעת רש"י וגם פשטא דשמעתתא לא משמע הכי, אלא אף במקום דכתיב בד הוה כפול ששה לעיכובא, ולפי הרמב"ם נמי אכתי לא נתפרש אימת נקרא בוץ.

גם צ"ב לשון הכתוב להלן וְאֵת מְכַנְסֵי הַבֶּד שֶׁשׁ מְשֻׁזָּר (שמות לט, כח)⁸.

ושמעתי לפרש דשש הוא שם החוט, ולאחר האריגה (ואולי אחר יצירת הבגד) נקרא בד, מיהו גם הבגד נקרא זימנין בגד שש ע"ש החוט, וומצינו נמי שנקרא פשתן כדכתיב פְּאֲרֵי פְּשִׁתִּים יִהְיוּ עַל רֵאשֵׁם (יחזקאל מד, יח) והיינו נמי דכתיב מכנסי הבד שש משזר, שעשאן מחוטים כפולים ששה, ובוץ עיקרו בלשון ארמי, והיו רגילין בימי הנביאים להשתמש בו גם בעברי, אבל בחומש לא מצינו תיבת בוץ.

מה שנקרא החוט שש י"ל משום שהיו רגילין לטוותו כפול שש, וביומא ע"א ב' אמרינן דבר שנאמר בהם שש חוטן כפול ששה.

בגמ' שם אמרינן מאי משמע דהאי שש כיתנא הוא, אמר ר' יוסי בר חנינא דאמר קרא בד ונראה דר"ל מדכתיב מכנסי הבד שש משזר דבר העולה מן הקרקע בד בד⁹, ואין להקשות מכאן אמש"כ שאינו נקרא בד אלא לאחר האריגה, שאין כאן משמעות

וּבְחֹרֵב יוֹמָא ע"א ב' כתב אהא דאמרינן התם מאי משמע דהאי שש כיתנא הוא, דשש ובר אינם שם עצם לפשתן, ודפשתן מתרגמינן כיתנא, ושש ובר מתרגמינן בוץ, אלא הם תואר לסוג מיוחד של אריגה וחשיבות, אלא שבתורה הכונה תמיד בנעשו מפשתן, וכשם דכל תכלת שבתורה הכונה בנעשה מצמר כדאמרינן ביבמות נ, אף דתכלת אינו אלא שם צבעו, והיינו דילפינן מיחזקאל ומסקינן דגמרא גמיר לה, וכן בוץ בארמית הוא כנגד שש ובר שבלשון הקודש, גם כן על בגדים חשובים בצורתן ואריגתן ושזירתן, ובנעשו מפשתן, וכן חבלי בוץ ותכריך בוץ וכיו"ב, והיינו דפרכינן מאי משמע דשש הוא דוקא בעשוי מפשתן עכ"ל. אבל גם בדבריו לא נתפרש החילוק בין בד ושש, וגם אם נאמר דב' מיני אריגות הם אכתי קשה לשון הכתוב מכנסי הבד שש משזר, וכן לא נתפרש מה הוא בוץ, שכבר נתבאר שאינו רק בלשון ארמי, ואין בדבריו אלא לחלק בין דבר ושש ובוץ לפשתן, ולזה א"צ לחדש שהם מיני אריגה דזה י"ל בפשיטות כמש"כ לעיל דפשתן הוא שם המין קודם שעושין ממנו חוט או בגד, ושז"ר דע"כ ליכא למימר דשש הוא מין אריגה דהא אף החוטים קודם האריגה נקראין שש דבשעת גידולו נקרא בד, אלא דמשום שעולה בד בד נקרא הבגד בגד בד.

דברי חמד הרב יצחק זילברשטיין נר"ו. וְעֵשׂוֹ אָרֹן עֵצִי שְׁטִים אֲמָתִים וְחֵצֵי אָרְכּוֹ וְאֵמָה וְחֵצֵי רָחְפוֹ וְאֵמָה וְחֵצֵי קֶמְתּוֹ. נאמר במסכת מגילה (דף י ע"ב) דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום הארון שבתוך קודש הקדשים אינו מן המידה, כלומר שלא מיעט את מידת חללו של קה"ק, דאע"פ שהיה עשר אמות רווח בין הארון לקיר מכל צד, ומידת קה"ק עצמו היה כ' אמה על כ' אמה, א"כ ארון גופיה היכא הוה קאי, אלא לאו ש"מ בנס היה עומד, ולא תפס מקום. ושמעתי להקשות בשם האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל דבגמרא ביומא (נב ע"ב) אמרו על המשנה שם דהכה"ג

⁸ ובחור"ב יומא ע"א ב' כתב אהא דאמרינן התם מאי משמע דהאי שש כיתנא הוא, דשש ובר אינם שם עצם לפשתן, ודפשתן מתרגמינן כיתנא, ושש ובר מתרגמינן בוץ אלא הם תואר לסוג מיוחד של אריגה וחשיבות, אלא שבתורה הכונה תמיד בנעשו מפשתן, וכשם דכל תכלת שבתורה הכונה בנעשה מצמר כדאמרינן ביבמות נ, אף דתכלת אינו אלא שם צבעו, והיינו דילפינן מיחזקאל ומסקינן דגמרא גמיר לה, וכן בוץ בארמית הוא כנגד שש ובר שבלשון הקודש, גם כן על בגדים חשובים בצורתן ואריגתן ושזירתן, ובנעשו מפשתן, וכן חבלי בוץ ותכריך בוץ וכיו"ב, והיינו דפרכינן מאי משמע דשש הוא דוקא בעשוי מפשתן עכ"ל. אבל גם בדבריו לא נתפרש החילוק בין בד ושש, וגם אם נאמר דב' מיני אריגות הם אכתי קשה לשון הכתוב מכנסי הבד שש משזר, וכן לא נתפרש מה הוא בוץ, שכבר נתבאר שאינו רק בלשון ארמי, ואין בדבריו אלא לחלק בין דבר ושש ובוץ לפשתן, ולזה א"צ לחדש שהם מיני אריגה דזה י"ל בפשיטות כמש"כ לעיל דפשתן הוא שם המין קודם שעושין ממנו חוט או בגד, ושז"ר דע"כ ליכא למימר דשש הוא מין אריגה דהא אף החוטים קודם האריגה נקראין שש.

⁹ פרש"י הפשתן והקנבוס אין להם בדים וענפים כעצים, אלא עלין, ואין הפשתן בא אלא מן הקנה האמצעי.

ביוה"כ הכניס את הקטורת לפני ולפנים, 'הגיע לארון, נותן את המחתה בין שני הבדים', ומקשינן דבמקדש ראשון לא היה פרוכת, ובמקדש שני שהיה פרוכת לא היה ארון, דהרי יאשיהו גנזו. ומשני, לעולם במקדש שני, ואף שכבר לא היה ארון, הכוונה למקום הארון. ומקשה הגמ' והא קתני נתן את המחתה לבין שני הבדים, ומתרתא 'אימא כבין שני הבדים'. וצ"ע איך שייך לומר שהניחו על מקום הארון, הרי לארון לא היה כלל מקום, שהרי בנס היה עומד, וכיצד אפוא שייך להניח את המחתה על מקום זה שאינו קיים כלל, וצ"ע. ויתכן ליישב דהרי תנן ביומא (דף נג ע"ב) שהארון היה נתון על אבן השתיה שהיתה גבוהה ג' אצבעות מן הארץ, וכן איתא בתוספתא ביומא (פ"ב הי"ב), וא"כ אע"ג שאין הארון תופס מקום, מ"מ מקומו היה ידוע ומבורר, על אבן השתיה, וי"ל דשם הניח הקטורת.

חזון איש. וְנָתַתְּ עַל הַשְּׁלֶחַן לְחֶם פָּנִים לְפָנֵי תְּמִיד. איתא בחגיגה דבשעת הרגל היו מגביהין את השולחן ומראין לעולי הרגל ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום. משמע דמוציאין אותו מהיכל וכ"ה במל"מ פי"א מה' מו"מ יעו"ש ויש לעי' הא כתיב בו תמיד ולכאורה אין מצות לחם הפנים אלא על השולחן שבהיכל ואי הוציאו בחוץ בטל מצותו, ועי' בר"מ פ"ט ה"ז מה' ב"מ דאם הוציאו המנורה לחוץ מדליקו זר ומשמע דחשיבא הדלקה אף שאין המנורה במקומה וצ"ע והכא בשולחן י"ל דגזה"כ הוא ברגל דלא מפסל בהכי. (או"ח סו"ס קכ"ט)

החלפת שולחן אם מבטל מצות תמיד

אמרינן בחגיגה (כ"ו ב) דאומרים לעולי רגלים הזהירו שלא תגעו בשולחן כל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים שאם נטמאו הראשונים יביאו שניים תחתיהן ובגמ' הוסיפו דהזהירו אף שלא תגעו במנורה ותנא דידן מאי טעמא לא תני מנורה שלחן כתיב ביה תמיד מנורה לא כתיב בה תמיד, ע"ש. אבל משום טומאת לחם הפנים לית לן בה לא מבעיא דאם השבת בתוך הרגל דטומאת ע"ה ברגל רחמנא שרי, אלא אפי' שבת אחר הרגל לית לן בה דהוי כמתחיל עיסתו על גבי הרגל והכא אפי' לרבנן דר' יהודה דהרי חל ע"ש אחר הרגל משמשיין בכל כלי עזרה עד אחר השבת בלא טבילה ולא חיישינן למגען של ע"ה שבתוך הרגל וכן מדליקין במנורה מוצאי יו"ט אף שהיא טבו"י שזה בכלל טהרת הרגל, וה"נ בלחה"פ מקריבין אותו אף שנגע בו ע"ה ברגל, ועוד קרבן ציבור הוא ובא בטומאה כדתנן פסחים ע"ו ב' ובטומאת מגע של הנקרבין אין חילוק בין טומאת מת לשאר טומאות, ולפיכך קאמר משום דכתיב בו תמיד ולא יוכלו לטובלו לעולם ובה לא ניחא להו לחכמים להקל והזהירו שלא יגעו.

מיהו קשה כיון דכל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים יקחו שלחן אחר, ואפשר דלמ"ד מנחות צ"ט ב' טפחו של זה בצד טפחו של זה אי אפשר לצמצם בבי' שלחנות ועוד אפשר שאי אפשר לשנות מקומו של שלחן, אבל לר' יוסי דאמר אפי' סילק שחרית וסידר ערבית מקרי תמיד קשה ליסדרו על שלחן אחר, ואפשר שלא רצו לשנות השולחן הקבוע, מיהו לסלק הלחם ולטבול השולחן א"א אף לר' יוסי דהלחם צריך להיות על השולחן משבת עד שבת הבאה אף לר' יוסי ודוקא מסילוק עד סידור מותר להיות השולחן פנוי לר' יוסי, אבל אין רשאיין לסלק הלחם אף שעשה אחת, ולטבולו בין סילוק לסידור א"א דאין מטבילין בשבת¹⁰.

הרב יצחק זילברשטיין נר"ו. וְנָתַתְּ עַל הַשְּׁלֶחַן לְחֶם פָּנִים לְפָנֵי תְּמִיד. המשנה במנחות (דף צט ע"ב) מתארת כיצד היו מחליפים את לחם הפנים, דלרבנן היו מקפידים שמיד כשיוציאו את לחם הפנים, יניחו אחרים את לחם הפנים החדש, וטפחו של כנגד טפחו של זה, שנאמר 'לפני תמיד', כלומר שתמיד יהיה מונח לחם הפנים על השולחן, בלי הפסק כלל. ורבי יוסי חולק דאפילו אם סילקו את המערכת הישנה בשחרית, ורק בין הערביים סידרו את החדשה, אין בכך כלום, ומה אני מקיים 'לפני תמיד' שלא ילין שולחן בלא לחם, וכל שלא עבר לילה, נחשב 'לפני תמיד'. וקאמר ע"ז רב אמר, מדבריו של רבי יוסי נלמוד, אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית

¹⁰ א"ה. צ"ע הלוא איסור טבילה הוא שבות, ואין שבות במקדש.

ופרק אחד ערבית, קיים מצוות 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיו' (יהושע א, ח). ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב צוק"ל אמר דבר נפלא, שמדיוקן של רבי אמי בדברי רבי יוסי, לומדים אנו דלשיטת רבנו, שכך קיימא לן, אין מקיימים את מצוות 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיו' אלא תמיד ממש, וכמו בלחם הפנים טפחו של זה בצד טפחו של זה, בלי הפסק כלל וכלל, ונאים הדברים למי שאמרן.

כו ט 'פניני תרגום יונתן' וְחִפְרַת אֶת חֲמֵשׁ הִירִיעַת לְבָד וְאֵת שֵׁשׁ הִירִיעַת לְבָד וְכִפְלַת אֶת הִירִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל מוֹל פְּנֵי הָאֵהָל. מהו הצורך בחיבורים קבועים במשכן? והאם יש משמעות למספר החיבורים שנעשו ביריעות המשכן? בת"י מתבאר הדבר. ותלפין ית חמש יריען לחוד כל קביל חמשא ספרי אורייתא וית שית יריען לחוד כל קביל שית סדרי מתנייתא ותיעוף ית יריעתא שתייתיתא כל קביל אפי משפנא: ונחברת את חמש היריעות לבד, כנגד חמשה ספרי תורה, ואת שש היריעות לבד כנגד ששה סדרי משנה ותכפול את היריעה הששית כנגד פני המשכן.

מת"י מתבאר שמלבד הצורך הפשוט בחיבורים של המשכן, ציווי התורה על מספרם הוא בעל משמעות ויש בו סודות, חמש ושש יריעות המשכן באים כנגד חמשה חומשי תורה וששה סדרי משנה.

בענין זה טמונה אף נקודה נוספת והיא, שלאחר שחיברו את חמש היריעות לבד ואת שש היריעות לבד מתחברים שניהם יחדיו בקרסים ויוצרים משכן אחד, איחוד זה של החיבורים השונים נמצא בכמה מקומות בתורה, והעומק של זה הוא זיהיה המשכן אחד המשכן מסמל את האחדות, ואין אחדות אלא ע"י חיבורים של חלקים שונים. (חמשה חומשי תורה וששה סדרי משנה הם בעצם התורה שבכתב והתורה שבע"פ, שחיבורם יחד יוצר – משכן אחד).

וכך מובא במדרש: את חמש היריעות כנגד חמשה חומשי תורה, ואת שש היריעות כנגד ששה סדרי משנה, וכפלת את היריעה הששית, זה תלמוד שהוא כפול ומדוקדק בתורה, וכולם נתנו מרועה אחד. (מדרש הגדל מובא בתו"ש).

א"ה. על יריעות המשכן מול חמש מול חמש אין דרשה בתרגום המדרשי הזה (שמשום-מה נקרא ע"ש יונתן).

כז א הרב יצחק זילברשטיין נר"ו. וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אַרְבֵּי וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רֹחַב רְבֹעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשֵׁלֶשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ. במדרש תנחומא כאן (סימן י) אמרו: ושלש אמות קומתו, כנגד שלושה גואלין, שנאמר וְאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמִרְיָם (מִיכָה ו, ד). ע"כ. וצ"ב התייחס משה ואהרן נקראו 'גואלים', שהרי הם המדברים אל פרעה מִלֶּךְ מִצְרַיִם (שמות ו, כז), אולם היכן מצינו שמרים הוכתרה בשם 'גואלת'. ולמדנו מכאן לקח טוב, שכל המסייע לעליית הכלל ולהצלחתו, הרי הוא בונה וגואל את עם ישראל, אפילו אם הוא רק בגדר 'גרמא'. וכיון שמרים סייעה בלידת משה, והשיגה לו חלב כשר, וסיפקה מים לעדה, לכן נכללה בתואר הזהב של גואלי עם ישראל, דכל הנותן יד לקיום מצוה ומסייע לה, נחשב כמקיים המצוה בעצמו (ברכי נפשי).

הפטרת תרומה

הרב גור אריה צור נר"ו.

ביאור ההפטרה

והקשר בינה ובין הפרשה

לכאורה מבואר הקשר בין ההפטרה לפרשה בפסוקים הבאים בהם מובא שעל ידי בניית הבית ישכין ה' שכינתו בעמו ישראל:

בפרשה נאמר וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם: ובהפטרה נאמר: הִבִּיתָ הַזֶּה אֲשֶׁר אָמַר בְּנֹחַ וְגו' וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'.

ומפרש המלבי"ם בהפטרה: הבית הזה אשר אתה בונה, הודיעו כי עיקר הבית אינו הבית עצמו, רק שהוא הציור שיתאחדו שם ישראל לעבוד את ה' שכם אחד באופן שע"ז ישרה שכנינו בתוכם וזה עיקר הבית אשר יבנו לו, וזה שאמר הבית הזה אשר אתה בנה אם תלך בחקתי ר"ל ההליכה בחקותי היא עקר הבית, והוא הבית הזה אשר אתה בעצמך בונה לא אומנים וחרשי עץ ואבן, וכוונתו: עיקר הבניין הוא הבניין הרוחני של האדם מישראל. וז"ש אם תלך בחקותי והקמותי את דברי אתך ושכנתי בתוך בני ישראל.

ולעומקו של מקרא, נרמזין דבריו בדברי דוד המלך מזמור שיר הנפת הבית לְדוֹד: והוינן בה, והרי לא נזכר חנוכת הבית בכל שאר המזמור, ומה שייכות המזמור לתחילתו. אלא בשימת לב יש לומר כי כל המזמור נסב על תיקון המידות והתבטלותו של האדם כלפי בוראו, ובכך הוא נהיה כביכול מרכבה לשכינה, בית שהשכינה שורה בו. כגון: שִׁוְעַתִּי אֵלֶיךָ וּתְרַפְּאֵנִי, הֶעֱלִיתָ מִן שְׂאוֹל נַפְשִׁי חַיִּיתִנִּי מִיַּרְדֵּי בֹר, מִה בָּצַע בְּדַמִּי בְרִדְתִּי אֶל שַׁחַת, הַיּוֹדֵךְ עֵפֶר, הַפֹּכֶת מִסַּפְדֵי לְמַחֹל לִי, וַיִּדְרַשׁ בּוֹ לְמַחֹל לִי עַל כָּל עוֹנוֹתַי, פִּתְחַת שִׁקִּי וְגו'. ומבואר בזה שהעבודה על המידות ושבירתן ותיקונן הוא כלי להשראת השכינה כְּנִפְתַּת הַבַּיִת, חנוכת בית העולמים.

וכפי שמובא במדרש תנחומא [תרומה פרשה י': בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ [הקב"ה למשה] וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכְכֶם, נִבְהַל וְנִרְתַּע לְאַחֲזָרָיו. אָמַר מֹשֶׁה: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּךָ [לא יכילוך, רש"י מלכים ח, כז]. אָמַר לוֹ הַקַּב"ה לְמֹשֶׁה: לֹא כֶּשֶׁם שֶׁאַתָּה סָבוּר, אֲלֵא עֲשָׂרִים קָרַשׁ בְּצַפּוֹן, וְעֲשָׂרִים בְּדָרוֹם, וְשִׁמּוֹנָה בְּמִעְרֵב, וְשִׁמּוֹנָה בְּמִזְרָח, וְאַצְמָצִם שְׁכִינָה שְׁלִי וְאַשְׁכֵּן בֵּינֵיהֶם. וַיִּתְפַּרֵּשׁ בְּשָׁנֵי אֹפְנִים: וְאַשְׁכֵּן בֵּינֵיהֶם בֵּין הַקְּרָשִׁים, וְאַשְׁכֵּן בֵּינֵיהֶם בֵּין עַמֵּי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן מוֹבָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה [במדבר פרשה יב] אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֵינִי מִבְּקֵשׁ לִפְנֵי כַּחֲ, אֲלֵא לִפְנֵי כַּחֲ [של ישראל]. שְׁנֵאמַר וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכְכֶם. בְּתוֹכּוֹ לֹא נֵאמַר אֲלֵא בְּתוֹכְכֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל¹¹. וכפי שנאמר בישעיהו^ס: כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי וְהָאָרֶץ הַדָּם רַגְלֵי אֵי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי: וכפי ששאל שלמה המלך בבנותו את בית המקדש "כִּי הֲאֵמֶנּוּ יֹשֵׁב אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלְלוּךָ" ועל כל זה עונה הקב"ה ואומר... וְאֵל זֶה אֲבִיט [כלומר כאן אשכון] אֵל עֵינַי וְנִכְּחֵ רֹחַ וְחָרַד עַל דְּבָרַי: והיינו ושכנתי בתוכם. בתוך בני ישראל הממעטים עצמם לפני. וכפי שאמר לשלמה בסיום ההפטרה: וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

ואשר על כן, לעומקו של מקרא ועל דרך הצח יבוארו שאר פסוקי ההפטרה לעניין השראת השכינה על עם ישראל בכלל הממעטים עצמם לפניו, ועל האדם המתקן את מידותיו בפרט: ויפרט השכנת השכינה על האדם בהדרגה על פי המעשים:

וַיְהִי שָׁלֵם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם שֶׁהָאָדָם הַשָּׁלֵם הוּא הַמַּחְרִים לִיצֵר הָרַע עַד אֲשֶׁר כּוֹרֵת עִמּוֹ בְרִית וּמְשָׁלִים אֹתוֹ. ועל זה אמר וַיִּשְׁלַחֵם לְבָנוֹנָה לְאַחַר שֶׁהִלְבִּין הָאָדָם עוֹנוֹתָיו הַמְלִיךְ עֲלֵיו אֶת אֲדוֹן הָעוֹלָם, רַם עַל כָּל כְּבוֹדוֹ, שְׁנֵאמַר וְאַדְוִיָרְם עַל-הַמָּס, שֶׁהַמְלִיכוֹ עַל הַמָּס שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְשֵׁלֵם לְאֲדוֹנָיו, לְאֲדוֹן הַכָּל, הֵם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. ואמר וַיְהִי לְשְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נְשָׂא סֶבֶל יִרְמוּז בְּזֶה לֵהִיּוֹת הָאָדָם הַשָּׁלֵם בְּכָל אֲלוֹפֵינוּ מְסֻבָּלִים [תהלים קמד יד'] וְכִדְרַשְׁתָּ חֲזו"ל [בברכות יז]. חֲדָ אִמְרָ אֲלוֹפֵינוּ מְסֻבָּלִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת [מלשון נושאי עול], וְחֲדָ אִמְרָ מְסֻבָּלִים בִּיסוּרִים, שְׁשׁוּכֵן כִּנ"ל עִם עֵינַי וְנִכְּחֵ רֹחַ, וְאִמְרָ וְשָׁמַיִם אֶלֶף חֲצֵב בְּחָר וּכְוֹן בְּזֶה לְמַה שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם קוֹל חֲצֵב לְהַבּוֹת אֵשׁ [תהלים כט, ז] בְּהַר סִינַי, וְאִמְרָ עוֹד וְיִכְיֵנוּ הָעַצִּים

¹¹ א"ה. מודעת זאת שהביטוי הנפץ האהוב על הדרשנים 'בתוכו לא נאמר אלא בתוכם' אינו מופיע בלשון חז"ל. כמדומה הראשון שאצלו זה מופיע הוא ר"מ אלישך ז"ל המכונה האלישך הקדוש.

וְהַאֲבֹנִים לְבֵנוֹת הַבַּיִת, כְּאוֹמְרָם ז"ל [קידושין לא:]: מְזֻמָּר לְאַסֵּף אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתְךָ (תהלים עט, א) וגו' קינה לאסוף מיבעי ליה, ומפרש רש"י שם: ודרש כד שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו, ומתוך כך הותר פליטה בישראל. וְיִבֶן הַבַּיִת לְה' בְּחֹדֶשׁ זֶה – בבנותו את עצמו בונה האדם בית להדור נאה זיו העולם. והזכיר יציאת מצרים בבנין הבית וַיְהִי בְשִׁמּוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְיֵצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמוֹדַת הָאָדָם הַשְּׁלָם היא מידה של הכרת הטוב. להודות שלולא יצאנו, אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה, ועתה משועבדים לה'. וַיַּעַשׂ לְבַיִת חֲלוּנֵי שְׁקָפִים אֲטָמִים ודרשו בו שהיה הבית מאיר לעולם כולו, וכן בנין האדם צריך להאיר לזולתו. ובכך ישרה עליו שכינתו. עוד אמר וְהַבַּיִת בְּהִבְנֵתוֹ אָבֹן שְׁלֵמָה שֶׁבְּנֵי הָאָדָם צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּנֵי שְׁלָם בְּקוֹמָתוֹ, הוּא וּבְנָיו, לְזֶה אָמַר אָבֹן שֶׁהוּא נוֹטְרִיקוֹן אֲב-בֹן, שְׂכָךְ יַחַנֵּךְ אֶת בְּנֵי אַחֲרָיו, עוֹד אָמַר כָּל-כָּלִי בְרָזָל לֹא-נִשְׁמַע בְּבַיִת בְּהִבְנֵתוֹ, וִידְרֹשׁ בַּר-זֶל מִלְשׁוֹן בֶּן מוֹלֹזֶל, שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֲלִילָה כִּבְּן הַמוֹלֹזֶל בְּאֲבִיו, עוֹד אָמַר וַיִּצְאֹז אֶת-הַבַּיִת בְּעַצֵּי אֲרָזִים כְּדָאֵמַר דוּד ¹² בתהלים (צב, יג) צָדִיק כְּתִמְרַ יִפְרַח כְּאֲרָז בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָה: אל תקרי יִשְׁגָה אלא יִשְׁגָה, והיינו כהלכה ג' בהלכות תשובה פרק י' להרמב"ם וכיצד היא האהבה הראויה הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד, עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוֹגָה בַּה תְּמוּד. ועל כל הנ"ל נאמר: וַיְהִי דְבַר-ה' אֶל-שְׁלֵמָה לֵאמֹר: הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר-אַתָּה בָּנָה אִם-תִּלְךָ בְּחֻקֵּי וְאֶת-מִשְׁפָּטֵי תַעֲשֶׂה וְשִׁמְרָתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לְלַכֵּת בָּהֶם, וְהִקַּמְתִּי אֶת-דְּבָרֵי אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵל-דָּוִד אָבִיךָ: וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת-עַמִּי יִשְׂרָאֵל: מֵהַרָּה יִבְנֶה וְיִשְׁכֵּן שְׁכִינְתוֹ בְּבֵיתוֹ וּבְיַנִּינוּ בְּב"א.

תָּן לְחֶכֶם וְיִחְכְּמוּ עִוֵּד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעושיאים לשוניים

בכתובת info@maanelashon.org

© בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ©

¹² א"ה המזמורים צ עד ק (בכלל) מיוחסים למרע"ה.